

Stadsbild och kulturmiljö, inom Vallgraven 12

2018-04-27

Innehållsförteckning

Inledning

Bakgrund

Syfte

Tidigare utredningar

Avgränsningar och benämningar

Stadsgestaltning

Stadsbild

Gestaltungsfrågor i stadsbilden

Konsekvenser på stadsbild

Gaturum

Gestaltungsfrågor i gaturum

Konsekvenser på gaturum

Bebyggelse

Gestaltungsfrågor för bebyggelse

Konsekvenser på bebyggelse

Kulturmiljö

Översiktlig historik

Skydd av kulturvärden

Kommunala ställningstaganden

Berörda delar av riksintresset

Kulturmiljövärden i kvarteret

Södra Hamngatan 45

Drottninggatan 52

Drottninggatan 50

Olivengrens 1970-talsbebyggelse

Konsekvenser för kulturmiljön

Sammanvägd bedömning

Stadsbild

Kulturmiljö

Kulturmiljöaspekter och en vidareutveckling av staden

Källor

Elektroniska källor

Inledning

I samband med att Vallgraven 12 planeras att kraftigt byggas till och förändras behöver man ta fram en ny detaljplan. En del av den beskrivning och redogörelse som krävs i detaljplanearbetet, är att beskriva stadsbild och kulturmiljö i den sydöstra delen av centrala Göteborg. Denna handling utgör ett underlag till detaljplanen i stadsbyggnadsfrågor och kulturmiljöfrågor.

Bakgrund

Bakgrunden till pågående arbete med omvandlingen av Vallgraven 12 är bland annat att byggnadsnämnden i Göteborg har, 2012-11-27, beslutat att ge Hufvudstaden positivt planbesked för att gå vidare med ett planarbete med planändring av kv Härbäret. Arbetet innebär att planmässigt pröva möjligheterna att komplettera kvarteret innehållsmässigt och med tillbyggnader.

Förslaget med tillskott av ny byggnadsvolym på Vallgraven 12 är resultatet av en längre urvalsprocess där ett förslag valts ut att arbeta vidare med i planprocessen.

Planförslaget medger fler våningar med högre tillåtnanockhöjder än vad som finns idag. En förutsättning för att kvarteret skall kunna kompletteras med högre bebyggelse är att de nya volymerna placeras och utformas med stor hänsyn till stadsbilden. Under våren 2017 bjöd Hufvudstaden in till parallellt uppdrag. Avsikteten var att, som underlag för det fortsatta planarbetet få fram väl gestaltade förslag med hög arkitektonisk kvalitet. Det förslag som staden valt att jobba vidare med finns presenterat som bilaga till planhandlingarna. Förslaget innebär att två av kvarterets äldre byggnader bevaras, dels en byggnad uppförd 1803 på Drottninggatan 52 samt en byggnad uppförd 1875, på Södra Hamngatan 45. Planförslaget medför också att en byggnad uppförd 1930 (Drottninggatan 50) rivs. Förutom de bevarade byggnaderna kommer nya byggnader med åtta våningar att uppföras på två av tomterna. Resterande del av kvarteret kommer befintliga byggnader att kompletteras från fem till åtta våningar. Fasaderna i denna del av kvarteret, som är uppfört 1973, kommer delvis att bevaras, kompletteras och vidareutvecklas med det nya våningsantalet.

Ett pm för gestaltningsfrågor och kulturhistoriska frågor (denna handling) tas fram i samband med detaljplanearbetet. Bakgrunden till det är att Göteborgs innerstad är utpekad som riksintresse för kulturvård (Riksantikvarieämbetet) och därmed behandlad i Göteborgs översiktsplan. Man behöver säkerställa att kulturvärdena tillvaratas i kvarteret och att en god gestaltning uppnås i det centrala läget. Denna handling utgör ett underlag till detaljplanen i stadsbyggnadsfrågor och kulturmiljöfrågor.

Syfte

Fastigheternas ägare, Hufvudstaden AB, vill ta fram en ny detaljplan för Vallgraven 12 i syfte att utveckla kvarteret till "ett levande och attraktivt kvarter för både handel och kontor i Göteborgs absoluta centrum". Fastighetsägaren vill bl a bygga på fastigheten 12:10 och ny- och tillbyggnad av del av fastigheten 12:8.

För att Göteborgs centrum ska ha kvar sin ställning som överordnat centrum i en växande region med kraftig utbyggnad av handelscentrum behöver innerstaden höja sin attraktionskraft och handelsytorna behöver förädlas och utvidgas.

Tidigare utredningar

I det mångåriga arbetet med att ta fram aktuellt planförslag har flertalet antikvariska planeringsunderlag tagits fram. Enskilda byggnader har också utretts och kulturhistoriska beskrivningar har upprättats. Dessa utredningar har fungerat som kunskapsunderlag för bedömningen för kulturmiljövärden i detta PM. Följande utredningar som Göteborgs stad har tagit fram har haft en central roll för denna rapport: "Kulturvärden som resurs i stadsutveckling. Antikvariskt underlag för programarbete Sydöstra city" (Göteborgs stad 2015-06-16), "Antikvariskt underlag för detaljplan, kvarteret Härbärgen" (Göteborgs stad 2015-07-01). Vidare har kulturhistoriska beskrivningar av Drottninggatan 50 respektive 52 tagits fram av fastighetsägaren Huvudstaden (Lindholm Restaurering 2018).

Avgränsningar och benämningar

Denna text beskriver Vallgraven 12 utifrån gestaltungs- och stadsbyggnadsperspektiv samt utifrån ett kulturhistoriskt perspektiv.

De gestaltningsmässiga stadsbyggnadsfrågorna och arkitekturfrågorna skiljer sig något från en kulturmiljöbeskrivning och kulturmiljömässiga konsekvenser av bebyggelseförslaget. I en beskrivning av gestaltning, arkitektur och stadsmiljö ingår hur gestaltningen är genomförd, hur den påverkar sin omgivning och människor som vistas där samt berör vilken kvalitet bebyggelsen bedöms ha ur ett arkitektoniskt perspektiv. Det kan skilja sig från rent historiska aspekter där miljöer kan ha historiskt värde frikopplat från estetiska värden eller andra arkitektoniska värden. De båda perspektiven är dock sammanflätade och har starka beröringspunkter med varandra. Texten har därför delats upp i gestaltungs- och stadsbyggnadsfrågor samt i kulturhistoriska frågor och konsekvenser. En sammanvägd bedömning finns också med eftersom det nya förslagets arkitektur blir en del av och påverkar de kulturhistoriska värdena.

Vallgraven 12 kallas även kvarteret Härbärgen men vi kallar det Vallgraven 12 i denna text för att använda samma benämning som det pågående planarbetet använder.

Stadsgestaltning

Stadsbild

Kvarteret karaktäriseras av en sammanhållen volymhantering och ett konsekvent förhållande mellan vägg och tak, där vindsvåningen eller attikavåningen tillhör taket snarare än fasaden. Hela kvarteret har idag en takfot som avslutar gaturummet. Våningsantalet är tre till fem där den översta våningen ofta har lägre fönsterhöjd. Taklandskapet sydöstra city präglas till stor del av sneda plåtklädda tak. Viss variation i takmaterial finns dock med exempelvis tegel och takpapp. Där finns inredda vindsvåningar med takkupor där vindsvåningen är en del av takutformningen ovanför takfoten. Vallgraven 12 har ett typiskt taklandskap för denna del av centrala Göteborg.

Arkitekturstilen i kvarteret är klassisk eller klassicerande, både den som är från 1700- till 1800 - talet och den som är byggd på 1970 - talet. Även byggnaden vid hörnet Drottninggatan – Fredsgatan anpassar sig till den klassiska stilen trots att den är byggd på 1930 - talet.

Fasadmaterialen är tegel och puts med fönster och dörrar i vägg. Dessa särdrag bidrar i hög grad till områdets identitet och bebyggelsekaraktär. Fasadutformningen i kvarteret är idag relativt sammanhängande utifrån färg och material samt höjder och takfot på taken. Detta skapar en tydlig karaktär till stadsbilden.

Stadsbilden är sammanhållen vilket ger ett lugnt och "samlat" intryck både volym- och formmässigt samt material- och färgmässigt. Från den siktlinjen vid hamnkanalen, inordnar kvarteret sig i den volym skala som de intilliggande kvarteren har.

*Flygvyer över befintligt utseende på kvarteret Härbärget i stadsbilden.
Ser man kvarteret från flygvyer syns även där hur kvarteret volymmässigt inordnar sig i den struktur
och volymskala som finns i den delen av centrum.*

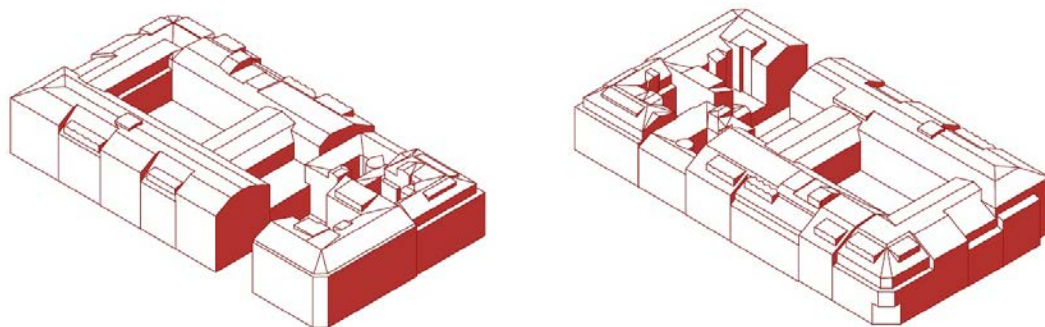
Gestaltungsfragen in der Stadtbild

Utiifrån den ovan beskrivna stadsbildskaraktären kan några gestaltningsmässiga frågor lyftas fram. Det relativt sammanhängande taklandskapet och bebyggelsens skala och volymhantering är något man bör hantera i det fortsatta arbetet. Gaturummets betydelse är också en viktig fråga och redovisas mer ingående nedan. I arbetet med tillkommande påbyggnad och ombyggnad bör man ta hänsyn till arkitekturstilen på befintlig bebyggelse. Bebyggelsen redovisas mer ingående nedan.

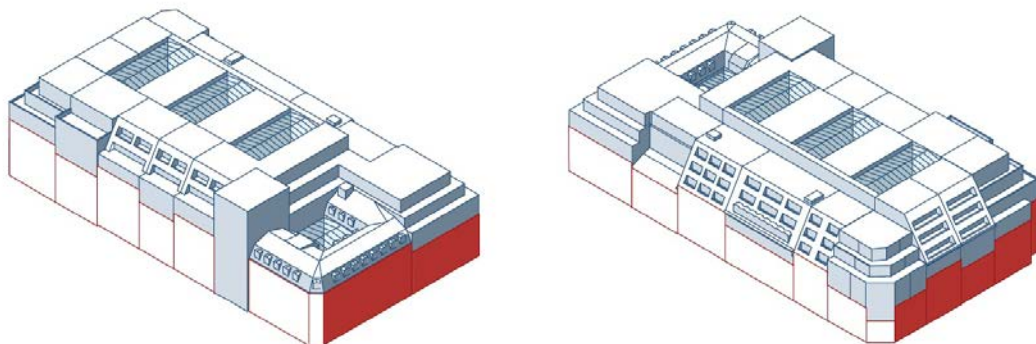
De senare byggnaderna från 1970-talet är det senaste stora tillskottet till Vallgraven 12. Det har också ett estetiskt värde utifrån ett stadsbildsperspektiv eftersom det bidrar till den sammanhängande stadsbildskaraktären som beskrivs i programmet för sydöstra city.

Några viktiga stadsbilsfrågor att fortsätta arbeta med i den fortsatta planprocessen är:

- Hur förhåller sig tillbyggnaderna till taklandskapet, de befintliga byggnadsvolymer och skalan inom kvarteret?
- Hur förhåller sig ny bebyggelse till stadsbildskaraktären, gaturummet och arkitekturstilen?

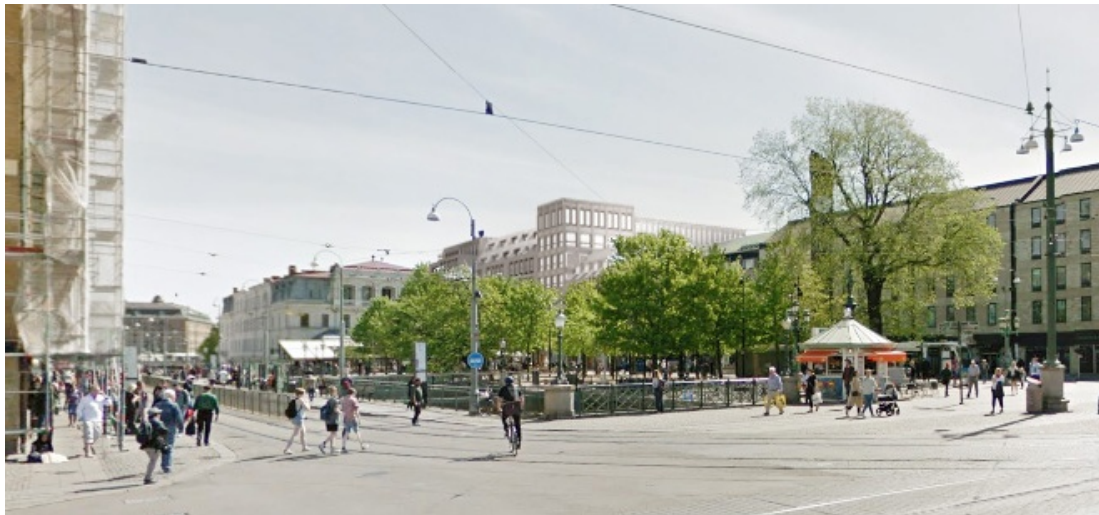
Ovan: modellvy över kvarteret Vallgraven 12 med befintlig bebyggelsevolym.

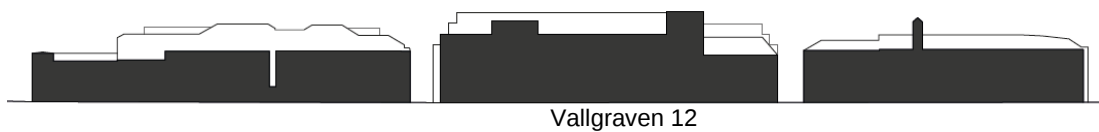
Ovan: modellvy över kvarteret Vallgraven 12 med föreslagen ny påbyggd och ombyggd bebyggelsevolym.

Vy på befintligt utseende över kvarteret sett från Gustav Adolfs torg.

Vy med föreslagen ny bebyggelse sett från Gustav Adolfs torg.

Vy på hela gatusträckan mot Södra Hamngatan med föreslagen ny bebyggelse där fasadyta är svartmarkerad och taket vitt.

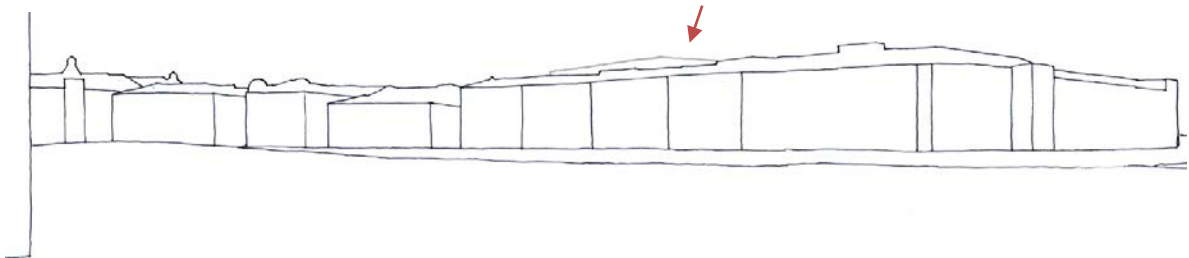

Intill visas karta med platser där redovisade vyer från Trädgårdsföreningen markerats.

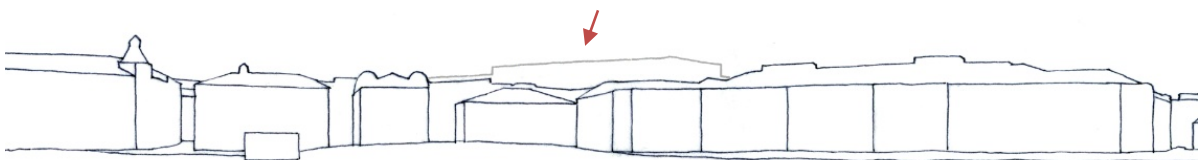
Vy 1

Vy 2

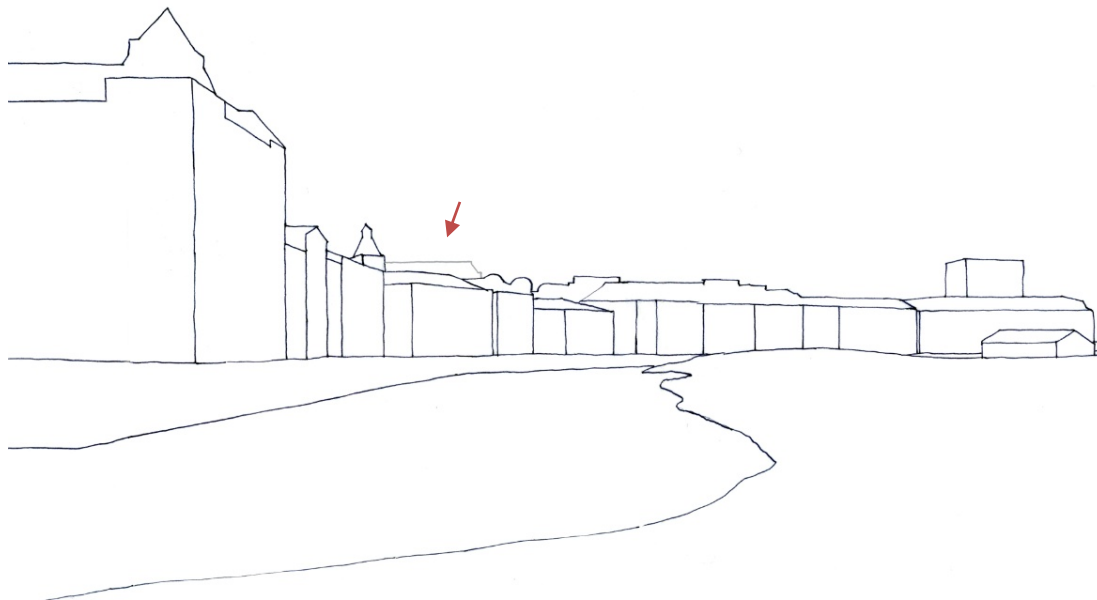
Vy 3

Vy 1. Pilen markerar hur det nya förslaget visar sig över taken sett från huvudhöjd i Trädgårdsföreningen.

Vy 2.

Vy 3.

Konsekvenser på stadsbilden

De redovisade modellvyerna över hela volymökningen av kvarteret visar att man inte på ett avgörande sätt ändrar stadens bebyggelsestruktur, utan följer det befintliga kvartersmönstret och ingående byggnadsindelningar. Hela volymen blir däremot högre både i fasad och i taknockshöjd. Genom indragning av takvåningar från fasadliv minskar påverkan på stadsbilden, framför allt på nära håll men även från längre håll. Det påbyggda volymerna är också anpassade till befintlig utformning för att smälta in i arkitekturen så att kvarteret upplevs som en helhet med olika byggnader i, på liknande sätt som idag.

Nedan visas fotomontage med gatuvyer som visar det förslag som fastighetsägaren tagit fram för utveckling av fastigheten och kvarteret. Det innebär en höjning av befintligt antal våningar från dagens 5 våningar som högst till 8 våningar. I stort sett höjer man kvarterets höjd med ett par våningar över hela kvarteret utan några stora enstaka tornbyggnader.

Det innebär ett betydande volymtillägg på kvarteret och innebär möjlighet att utveckla kvarteret med nytt innehåll vilket i sin tur också påverkar stadsbilden. På håll syns dock inte de innehållsmässiga ändringarna. Volymökningen syns främst från Brunnsparken, Drottningtorget och Gustav Adolfs torg. Påverkan på stadsbilden blir dock begränsad genom att volymökningen skett över hela kvarteret och inga tornbyggnader reser sig särskilt högt. Den högsta byggnaden är på Södra Hamngatan 47 där det idag är ett hål efter den nedbrunna bygganden som tidigare fanns där. Våningsantalet är dock inte högre än 8 våningar.

Gaturum

Interna stråk, streckad linje. Externa stråk, heldragen linje. (Bild ur program sydöstra city3)
Ovanstående bild visar stråk som är externa respektive interna. De externa stråken knyter ihop stadsdelar med varandra och de interna innebär mer rörelsestråk inom stadsdelen. Kv. Härbärgen berörs av Södra Larmgatan och Drottninggatan som är interna stråk samt av Fredsgatan som är ett externt stråk.

Drottninggatan har en karaktär av underordnat sidogata i förhållande till exempelvis Fredsgatan och Östra Hamngatan. Trafiken är till stor del på de gåendes villkor runt Kv. Härbärgen. Från öster kan man köra in till ett parkeringsgarage under Olivergrens byggnader från 1970-talet. Gatan är klädd med gatsten samt stråk med större stenplattor längs fasaderna. På stenplattorna finns plats för cykelparkering samt för små kafébord och möbler. Gatubelysningen är nedåtriktade lätt historiserande smidesupphängningar med vit glaskupa som är monterade på norra fasaden längs Drottninggatan. Gaturummet har ingen fast vegetation. Det är sparsamt möblerat med fasta skyltar och föremål. Några fasta cykelställ finns samt ett par fasta vägsyltar. I övrigt är gatan möblerad med lösa föremål som bord, stolar, större krukväxter, vippsyltar. Längs fasaderna sitter en del affärssyltar och flaggor som tar uppmärksamhet i gaturummet. Uppåt avslutas gaturummet av ett takutsprång på den norra sidan av Drottninggatan. De äldre klassiska husen samt Olivergrens byggnader har en tydligt markerad takfot där även taket i sig delvis blir synligt från gatan. Stora fönster i gatuplan och entréer ger en tydlig kontakt mellan byggandens insida och gatan.

Gatuvyer. Arkader längs Drottninggatan, Olivergrens byggnader från 1970-talet.

Längs Olivergrens byggnader finns arkader som kan upplevas otrygga och mörka då gatan inte befolkas särskilt mycket kvällstid efter stängningsdags för butiker. I arkaden är belysningen dålig och upplevs mörk även under dagtid.

Vid korsningen Östra Larmgatan och Drottninggatan finns en platsbildning idag med indragna hörnen på byggnaderna. Utformningen av gaturummet är en något flytande övergång från ett utpräglat bilstråk längs östra Larmgatan till ett mer gångfartsstråk på Drottninggatan åt väster vid. Platsen har ingen särskild användning utan upplevs endast rumsligt som en plats. Det finns alltså ingen användning som stärker platsbildningen ytterligare. Östra Larmgatan har en asfaltsbeläggning med traditionella plattsatta trottoarer med en kantsten. Ett cykelstråk löper också längs den östra sidan av Östra Larmgatan. Där finns inga uteserveringar eller mobila möblemang utan är präglad av funktionen att man ska röra sig längs gatan. Vid hotell Sheraton och Kv. Härbärgat finns idag också arkader längs Östra Larmgatan. De upplevs som mycket mörka och kan även kännas otrygga trots att man placerat ut lite kafébord och stolar framför befintlig restaurang.

Korsning Östra Larmgatan och Drottninggatan

Fredsgatan är en gågata och ett tydligt handelsstråk där gaturummet helt präglas av handel. Gatan förbinder även Brunnsparken med Kungsgatan och Kungssportsplatsen/Avenyn och blir därmed en viktig rörelselänk för gående. Gatubeläggningen är stenplattor i gråa, rödaktiga och svarta nyanser. Gatubelysningen på Fredsgatan vid kv. Härbärgat är detsamma som på Drottninggatan. En viktig plats längs stråket är korsningen Drottninggatan/Fredsgatan. Gaturummet växer in över hörnen på byggnaderna i entréplan på de affärer som ligger där.

Kvarter inom Vallgraven 12 har markerade takutsprång även mot Fredsgatan och det avslutar också gaturummets utbredning uppåt. På motstående sida saknas

takfot. Entréväningen eller sockelväningen är markerad med förhöjd våningshöjd, stora fönster och öppningar samt en kraftigare struktur i fasaden. Detta påverkar gaturummet när man rör sig i gatunivå. Byggnaderna interagerar med gaturummet på ett intrikat sätt när man rör sig mellan byggnaden och gatan, mellan inne och ute.

Fredsgatan

Fredsgatan - Drottninggatan

Gaturummet vid Södra Hamngatan mot Brunnsparken och Palacehuset är bredare och innehåller flera trafikslag med både spårvagn, bil och breda trottoarer. Längs kvarteret Härbärgen finns en bred trottoar och flera handelslokaler har sina entréer riktat ut mot den. Proportionerna blir annorlunda eftersom gatans bredd är så pass mycket större jämfört med Fredsgatan, Drottninggatan och även Östra Larmgatan. Gaturummet blir öppnare och luftigare. Man ser också kvarteret från betydligt större avstånd från detta håll. Stadsbilden påverkas mest av denna sida av kvarteret. Materialen i gatan är asfalt på vägen och gatsten med inslag av stenplattor på trottoaren. I gaturummet finns fasta pollare, gatskyltar och flaggor samt skyltar på fasadväggen. Även här har Kv. Härbärgen takfot som markerar ett slut på gaturummet. Gaturummet påverkas också tydligt av en kraftig sockelväning eller entréväning. Våningshöjden är här större med stora öppningar, fönster eller portar.

Södra Hamngatan vid Vallgraven 12 (Kv Härbärgen). Vy mot hotellplatsen.

Gestaltungsfragen i gatumiljön

Ett syfte med förslaget är att få mer gatuliv i gatuplanet och att ta bort de befintliga arkadgångarna vid Drottninggatan och Östra Larmgatan. Det är tänkt att ske genom nya möjligheter till handel och service och annan centrumverksamhet i bottenplan när man bygger om kvarteret. Delvis kommer gamla fasader att bytas ut även i gatuplan. Det påverkar gaturummet och gatumiljön. Viktiga aspekter för det framtida gaturummet är:

- Skapa interaktiva fasader, med öppningar och fönster mot gatan i gatuplan för att förstärka gatulivet.
- Kan man aktivera gaturummet genom mer möblering av gaturummet på Drottninggatan?
- Använda material av god kvalitet.
- Vara omsorgsfull med detaljutformning, material och ljussättning i gaturummet.

Trafikkontoret håller på och ser över lämplig utformning av Östra Larmgatan. Materialval på gata och gångzoon påverkar helhetsintrycket för gående och bör utformas med stor omsorg. Materialval och detaljutformning bör präglas av kvalitet. Det är också viktigt med rätt ljussättningen och gatubelysningen längs Drottninggatan och Östra Larmgatan. Ljussättningen kan bidra till trygghetskänslan såväl som trevnadskänslan i gaturummet.

Konsekvenser på gatumiljön

De föreslagna nya gatumiljöerna redovisas på följande sidor med några fotomontage före och efter den tänkta förändringen.

Fotomontage med förslag på ny bebyggelse vid Vallgraven 12, sett från Södra Hamngatan.

Vy sett från Södra Hamngatan på befintlig bebyggelse vid Vallgraven 12.

Foto mot Vallgraven 12 (Kv. Härberget), sett från Drottninggatan över Hotellplatsen.

Fotomontage med förslag på ny bebyggelse på kv Härberget, sett från Drottningtorget över Hotellplatsen.

Foto mot Vallgatan 12 (Kv. Härberget) längst bort i bilden, sett från Nils Erikssonsgatan.

Fotomontage med förslag på ny bebyggelse på Vallgatan 12, sett från Nils Erikssonsgatan.

Vy i riktning mot Brunnsparken, sett från Fredsgatan, med befintlig ljus sandfärgad putsad byggnad, som planeras att rivas, till höger.

Samma vy som ovan med ny föreslagen byggnad till höger.

Påverkan av gatumiljön som redovisas i gatuvyerna visar att karaktären längs Södra hamngatan kommer att bibehållas vad gäller materialverkan, detaljutformning och fönsterindelning. Gatan får bättre möjlighet till interaktivitet med större och högre fönsteröppningar i gatunivå. Längs Drottninggatan och Östra Larmgatan bibehålls också karaktären genom bevarade av tegelfasader samt takfot och därigenom möjlighet att känna av den tidigare fasadens höjd. Hög ambition finns också i detaljutformningen av fasaderna och därigenom gatumiljön. Färgsättningen planeras att behållas genom de bevarade tegelfasaderna med nytt likartat tegel som komplement. Hörnen vid Drottninggatan- Fredsgatan och Östra Larmgatan får nya byggnader vilka anpassas i höjd och utformning till kvarteret som helhet. I dessa lägen innehåller förslaget ny färgsättning med en dovt grön färg mot Östra Hamngatan respektive en röd tegelfasad mot Fredsgatan. Gatumiljön kommer att få öppningar i dessa hörnen med restaurang respektive handel. Den nya byggnaden vid hörnet Fredsgatan – Drottninggatan ändrar karaktären främst sett från Fredsgatan där det nya hörnet syns mycket tydligt mot det mycket trafikerade gångstråket längs Fredsgatan. Förändringen av hörnet ger en annan och högre byggnadshöjd mot den motstående fasaden genom fasadhöjningen. Dubbel takhöjd och fönsterhöjd ger en större exponering av insidan av byggnaden. Den faktiska kontakten med öppningar mot gatan ökar däremot inte och den arkitektoniska kvaliteten höjs inte genom att riva den befintliga byggnaden som är väl gestaltad och har fina detaljutformningar typiskt sin 1920-tals klassiska utformning.

Drottninggatan 52 sparas i sitt befintliga utseende mot gatan och den befintliga gården återskapas med nya byggnader. En passage in mot gården planeras vilket ökar kopplingarna mellan kvarter och gata. Passagen kopplar ihop två inre gårdar vidare mot Fredsgatan.

Omformningen av gatorna Drottningtorget och Östra Larmgatan kommer också att påverka gatumiljön. Syftet är att göra Drottninggatan till en gata som präglas av gående samt att förbättra för cyklande och gående på Östra Larmgatan. Viktigt för den upplevda gatumiljön blir då att värna om god och passande utomhusbelysning samt omsorg om passande materialval för markbeläggning.

Fotomontage mot Brunnsparken med föreslagen ny bebyggelse vid Vallgraven 12.

Fotomontage på föreslagen ny bebyggelse och gatuhörn vid korsningen Drottninggatan och Östra Larmgatan. Platsen är tänkt att ges möjlighet till gatumöblering med bord och stolar i anslutning till föreslagen restaurang.

Bebyggelse

Den befintliga bebyggelsen i Vallgraven 12 är präglad av en klassisk arkitektur. Med tydlig indelning med en markerad sockelvåning, och två till fyra våningar ovanpå. På några platser finns överst en lägre mezzaninvåning eller som på Olivergrens byggnader, även en attikavåning ovanför takfoten på vissa ställen. Olivergrens byggnader från 1970-talet varierades medvetet i höjd med en våningsförskjutning i höjddled, vilket ger en känsla av "naturlig" variation i höjderna inom ramen för den sammanhängande helheten inom kvarteret. Fasaderna upplevs även som något historiserande, bland annat genom sina klassiska anspelningar på regelbundna fönster i mur och en takfot som dock är kraftigare än den övriga bebyggelsen från 1800 – talet.

Fasaderna är av tegel eller puts i brunrött till gult tegel och i ockragul eller beige puts. Fönsterindelningen är klassisk i den äldre arkitekturen från 1800-talet samt från tidigare halvan av 1900-talet. Byggnaderna från 1970-talet har fönster i rad men inga stora släta glasytor i modern stil utan är utformade som fönsteröppningar i en murad eller putsad vägg.

Det saknas moderna helt stilbrytande inslag i Kvarteret och arkitekturen förhåller sig generellt till en mer klassisk arkitektur med de klassiska indelningarna och proportionerna, alltifrån en markerad sockelvåning, avläsbara byggnader i fasaderna, till en avslutande takfot.

Bebyggelse mot Drottninggatan.

Bebyggelse mot Östra Larmgatan

Bebyggelse mot Fredsgatan.

Bebyggelse mot Södra Hamngatan.

Gestaltningsfrågor för bebyggelse

Vid tillbyggnad och ombyggnad av kvarteret finns ett antal viktiga frågor man bör förhålla sig särskilt till både ur antikvariskt perspektiv och ur arkitektoniskt perspektiv. Några av dem har omnämnts i ovanstående stycken. De antikvariska perspektiven tas inte upp här utan beskrivs i de kulturhistoriska avsnitten. Nedan beskrivs några gestaltungsfrågor man bör beakta vid utformning av ny bebyggelse:

- Hur förhåller sig ny bebyggelse i kvarteret till den befintliga arkitekturstilen?
- Hur kan man rumsligt kontextuellt behålla kvarterets identitet och mänskliga skala?
- Hur utformar man bebyggelsen i gatuplan?
- Särskild omsorg bör ägnas åt detaljer och material- och färgval.
- Byggnaders avläsbarhet vertikalt inom kvarteret.
- Fasadernas indelning och proportioner med fönster och dörrar bör ta hänsyn till befintliga byggnader inom kvarteret.

Konsekvenser på bebyggelse

Förslaget med ökade byggnadsvolymer innebär att befintliga fasader delvis byts ut. Ny tegelfasad kommer att ansluta mot befintlig tegelfasad vilket ställer stora krav på anpassning av tegelsort. Även fönster byts ut och nya sätts in som ska se likadana eller liknande ut som de befintliga. Även i de fallen ställs stora krav på utförandet av fönster, så att de smälter in på ett snyggt och elegant sätt. Om nytt tegel och nya fönster och dörrar blir exakt rätt kommer byggnaderna att ändras på ett diskret och glidande sätt med de tillägg och ändringar som föreslås. Förändringen av flera fasader av "Olivengrens kvarter" kommer troligen att upplevas som "naturlig" på så sätt att ändringarna hade kunnat utföras under en betydligt längre tidsperiod med gradvisa ändringar över tid. Påverkan av den höjda byggnadshöjden och nockhöjden på kvarteret som helhet mildras av att befintliga takfotshöjder finns kvar i fasaderna ut mot gatan och den befintliga skalan blir därmed avläsbar. Störst påverkan får förslaget på de hus som helt tas bort och allra tydligast blir det vid Drottninggatan 50 vid korsningen Fredsgatan/Drottninggatan. Den befintliga byggnadens estetik, formspråk och fasadindelning försvinner helt och inga spår kan avläsas i det nya förslaget. Möjligen kan sägas att båda byggnaderna har handel i bottenvåningen. Det nya förslaget har dock dubbel våningshöjd i skyltfönstren vilket ger ett annat intryck. Fönsterutformningen i de nya byggnaderna på gatuhörnen mot Drottninggatan har en gemensam kvadratisk gestaltning och påminner mer om utstansade hål i murväggen än om ditsatta fönsterkarmar med profiler i traditionell mening. Även det nya huset mot Södra Hamngatan 47 har en liknande fönsterutformning. Ser man till kvarteret i sin helhet kommer däremot inte de nya byggnadernas fasader att helt dominera över den övriga blandningen av gammalt och kompletterad kvartersvolym. Kvarterets fasader blir relativt varierade med både gammalt befintligt och nytt. De enskilda byggnaderna avläsbarhet i kvarteret finns kvar.

Byggnaden vid Drottninggatan 52 får rivningsskydd i planförslaget. Mot gatan kommer den gamla fasaden att kunna upplevas som tidigare. De större och högre nya volymerna intill påverkar självklart upplevelsen av den gamla rivningsskyddade huset men eftersom både fasad och takfot kommer att bevaras och finnas kvar blir konsekvenserna och påverkan relativt begränsad. Den befintliga gården innanför Drottninggatan 52 sparas också i förslaget och byggs in under glas (se nedanstående bild). Den kopplas till en annan befintlig gård som nås från Fredsgatan. Båda gårdarna bildar en möjlig passage genom bebyggelsen. Detta blir en ny stadsbyggnadskvalitet som tillförs till kvarteret. Det ger både ett arkitektoniskt värde och ett kulturhistoriskt värde eftersom man bevarar gårdsmiljö och möjliggör koppling mellan gatan och inre gårdar.

Ny fasad mot Södra Hamngatan

Ny fasad mot Drottninggatan

Ny fasad mot Östra Larmgatan

Ny fasad mot Fredsgatan

Ovan fasad mot Östra Larmgatan på föreslagen ny bebyggelse. Ändringar i fasaden är markerat i rött.

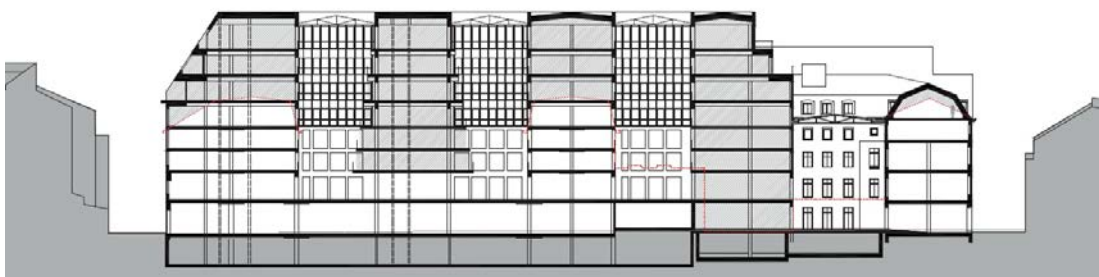
Ovan fasad mot Drottninggatan på föreslagen ny bebyggelse. Ändringar i fasaden är markerat i rött.

Ovan fasad mot Fredsgatan på föreslagen ny bebyggelse. Ändringar i fasaden är markerat i rött.

Ovan fasad mot Södra Hamngatan på föreslagen ny bebyggelse. Ändringar i fasaden är markerat i rött.

Ovan: sektion genom kvarteret Vallgraven 12 med Östra Larmgatan till vänster och Fredsgatan till höger. Sektionen visar den befintliga takhöjden i vit profil och nya våningar i grått ovanför.

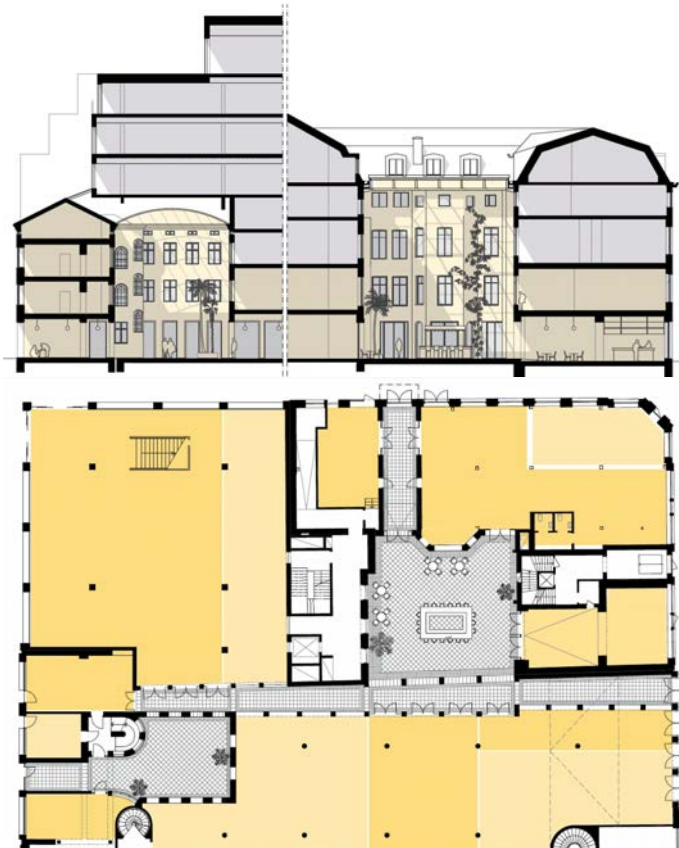
Ny fasad vid Södra Hamngatan 47

Ny fasad vid Södra Fredsgatan 4

Ny fasad vid Drottninggatan 60

Överst visas sektion genom kvarteret från Drottninggatan till vänster och Södra Hamngatan till höger. Nedanför sektionen visas en planritning med en ny föreslagen allmän passage genom kvarteret via den sparade gamla fasaden vid Drottninggatan 52 och den sparade gården innanför.

Kulturmiljö

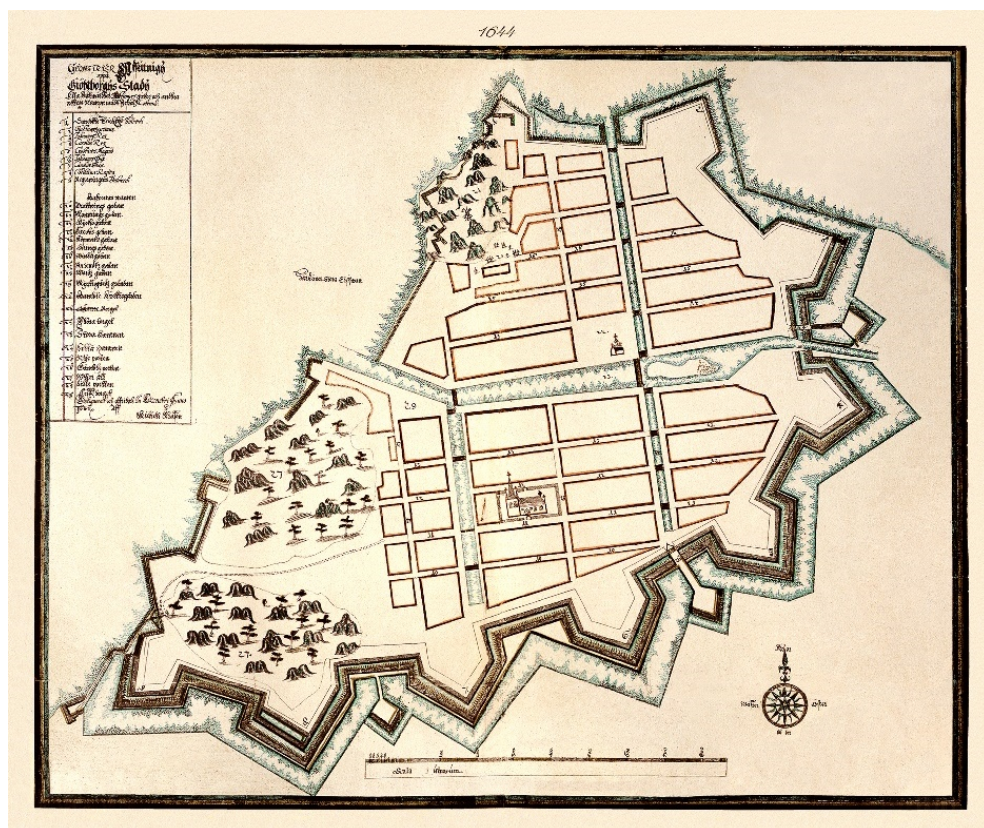
Översiktlig historik

Staden Göteborg

Göteborg anlades av holländska ingenjörer och utformades med Nederländernas karakteristiska stadskolonier som förebilder. Den sankt ängen innanför de båda skyddande bergkullarna Otterhällan och Kvarnberget utdikades genom ett nät av kanaler. Härigenom erhöles lämplig byggnadsgrund och en inre hamnanläggning, vilken också tjänade som vattenreservoar. Mellan dessa höjder ligger bebyggelsen på slät utdikad mark, genomkorsad av Stora Hamnkanalen, omringad av Vallgraven samt Göta älv (Länsstyrelsen Västra Götalands län, 2008).

Den första stadsplanen för Göteborg upprättades 1619-21. Stadsplanen utformades som en rutnäsplan med rätvinkliga kvarter som anpassades efter befästningarnas och bergssidornas sträckning. Planen hade holländska förebilder och utformades med långsmala kvarter. I området där Stora Hamnkanalen och Östra Hamnkanalen möttes hade Stora Torget, nuvarande Gustav Adolfs torg, lagts ut. Där var också stadens centrum och salutorg (Göteborgs stad 2015).

Göteborg växte som handelsstad under 1700-talet. De viktigaste exportvarorna var trä- och järnvaror. Ostindiska kompaniet bedrev sin verksamhet i staden från 1731. Under 1700-talets senare hälft hade sillfisket också en betydelse för stadens utveckling. Under hela århundradet präglades staden av de kraftiga befästningar som också fungerade som en effektiv tullgräns mot omgivningarna. Göteborg var en tid känt som en av Europas mest befästa städer. Under 1700-talet drabbades staden av många bränder vilket i huvudsak berodde på att bebyggelsen till övervägande del bestod av trähus.

Karta upprättad 1644 över Göteborgs befästa stad (Göteborgs stadsmuseums arkiv 2015). Strukturer efter befästningar, kvarterens utbredning samt Stora Hamnkanalen finns bevarade än idag.

En ny byggnadsordning fastslogs 1803 och endast grundmurade stenhus fick uppföras. Träbyggnader fick därmed inte byggas. Staden kom att ändras i stor utsträckning under den här tiden och bebyggelsen präglas av nyklassicismens strama och enhetliga fasader. Bränderna hade möjliggjort en arkitektonisk samordning av bebyggelsen.

Under 1840-talet påbörjades Göteborgs utveckling som expansiv storstad. Utveckling av hamnen och trafiken på Göta kanal samt järnvägen som började anläggas på 1850-talet mellan Stockholm och Göteborg hade stor betydelse för stadens utveckling.

Under 1840-talet blev arkitekturen mindre stram i sin utformning i och med genomslaget av nyrenässansstilen som medförde en rikare dekor. Stadens karaktär ändrades efter hand genom att äldre hus byggdes om och försågs med mer rikt smyckade fasader. De äldre tvåvåningshusen byggdes på med ytterligare våningsplan eller revs och ersattes med större bostadshus med handel i bottenvåningen.

Under 1800-talets senare del växte staden på höjden. Långsamt ökade husens höjd och volym genom ny- och tillbyggnader. Några våningar högre hushöjd på enstaka hus, torn och höga skorstenar stack upp över den i övrigt jämnlåga siluetten (Göteborgs stad 2015).

Bebyggelsen i stadskärnan kom under 1900-talet att utvecklas i riktning mot mer storskalig handel- och kontorsbebyggelse. Invånarantalet växte i stor omfattning vilket skapade nya behov i stadskärnan. Cityomvandlingen med handels om- och nybyggnader i storstadsmässig skala medförde flera storskaliga exploateringsprojekt såsom Östra Nordstan och kvarteret Arkaden.

Kvarteret

Kvarteret Härbärgen ingår i Göteborgs ursprungliga befästa stadsbildning. Under 1600- och 1700-talen ingick Härbärgen tillsammans med det intilliggande kvarteret Arkaden i ett och samma kvarter som i öster gränsade till bastionen Carolus IX Rex. Kvarteret Härbärgen totalförstördes två gånger i omfattande bränder år 1669 och 1792. Efter den senare branden ritades stadsplanen om och Fredsgatan drogs genom kvarteret som därmed fick sin nuvarande utsträckning. Kvarteret återuppbyggdes med stenhus i två våningar varav Drottninggatan 52 är den enda byggnaden i kvarteret som är bevarad från denna tid. Byggnaden byggdes på med en våning och dess gatufasad omgestaltades 1875.

Från början av 1800-talet började det etableras hotell i kvarteret, med början i det nordvästra hörnet med Bloms hotell. Detta utvidgades sedan till att bli det välkända Grand Hotel Haglund. Grand Hotel Haglunds huvudbyggnad mot Södra Hamngatan och anslutande byggnader mot Drottninggatan revs 1972 för att ersättas av den s.k. Citypassagen.

2005 brandhärjades en 1880-talsbyggnad på Södra Hamngatan så svårt att den sedermera revs, vilket skapade en lucka i kvarteret som kvarstår sedan dess (Göteborgs stad 2015).

Skydd av kulturvärden

Riksintresse kulturmiljö

Vallgraven 12 ligger inom ett område av riksintresse för kulturmiljövården; Staden inom vallgraven O 2: 1-5. Motiveringen till riksintresseförklaringen lyder; "Storstadsmiljö, formad av funktionen som "Sveriges port mot väster" och det för sjöfart, handel och försvar strategiska läget vid mynningen av Göta älvs vattensystem. Rikets främsta sjöfartsstad samt residensstad, domkyrko- och universitetsstad, präglad av tre seklers handelsaristokrati. Ett av de förnämsta exemplen på 1600-talets stadsanläggnings- och befästningskonst, och på stadsbyggandet under 1800- och 1900-talen. Den göteborgska byggnadstraditionen med dess olika stadsdelskaraktärer. (Skolstad, Universitetsmiljö, Stiftsstad)". (Riksantikvarieämbetet).

Arkeologi, kulturmiljölagen

Under stora delar av Göteborgs innerstad ligger det stadslager som utgör en arkeologisk lämning; RAÄ Göteborg 216. Fornlämningen är skyddad enligt kulturmiljölagen kap 2. Fornlämningen kan komma att beröras vid ett genomförande av planförslaget. Förundersökningar kan komma att bli aktuella. Ingrepp i fornlämning beslutas av Länsstyrelsen.

Gällande detaljplan

Enligt gällande detaljplan, upprättad 2012 är hörnbyggnaden på Södra Hamngatan/Fredsgatan belagd med rivningsförbud (q1) och en bevarandebestämmelse (q2) för exteriören. Bland annat medför detta att befintliga fasader och tak mot Södra Hamngatan och Fredsgatan ska bevaras.

Bevarandeprogrammet

Bebyggelsen i kvarteret är skyddad i det kommunala bevarandeprogrammet "Kulturhistorisk värdefull bebyggelse- ett program för bevarande" (Göteborgs stad 1999). Kvarteret ligger inom bevarandeområdet "inom vallgraven 1:A". Kvarterets byggnader omfattas genom detta av varsamhetskrav och förvanskningförbud enligt PBL vid bygglovsärenden.

Kommunala ställningstaganden

Översiktsplanen

I översiktsplanen poängteras att de områden som är utpekade i det kommunala bevarandeprogrammet "kulturhistoriska värdefull bebyggelse i Göteborg – ett program för bevarande ska beaktas. För samtliga områden gäller att hänsyn ska tas till områdets kulturhistoriska värden vid den allmänna lämplighetsprövningen och vid utformning och lokalisering m.m.

Översiktsplanen gör också gällande att tillkommande bebyggelse ska berika staden och komplettera omgivande bebyggelse på ett tilltalande sätt. Allt byggande bör anpassas så att miljöpåverkan minimeras. (ÖP för Göteborg 2009).

Antikvariska planeringsunderlag

Två aktuella planeringsunderlag har tagits fram ("Antikvariskt planeringsunderlag för detaljplan för kvarteret Härbärgen" samt "Kulturvärden som resurs i stadsutveckling, antikvariskt underlag för programarbete sydöstra city, inom vallgraven, Göteborg" Göteborgs stad 2015). Dessa planeringsunderlag ger uttryck för ett antal rekommenderade planeringsprinciper. Som övergripande rekommendationer för kvarteret ges följande:

- Nybyggnation inom kvarteret Härbärgen bör underordnas stadskärnans befintliga volymuppbyggnad, stadssiluetten, stadsfronten mot Stora

Hamnkanalen och bebyggelsemiljön i Vallgravsstråket genom att inordna sig i kvarterets befintliga byggnadshöjder.

- Citypassagen uppvisar en hög ambition om anpassning till kvarterets äldre bebyggelse vad gäller byggnadshöjd, fasadindelning, takform och omsorg om detaljer och material. Den höga ambitionsnivån bör även fortsättningsvis vara vägledande för nya tillägg inom kvarteret.

Berörda delar av riksintresset

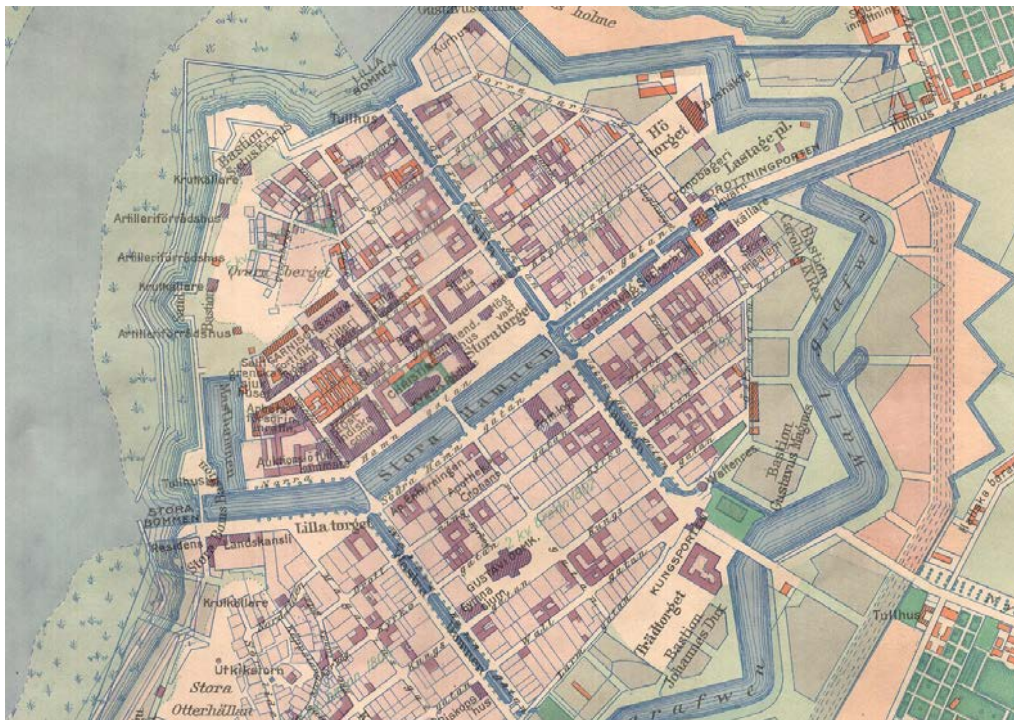
Riksintresset Göteborgs representerar olika delar av staden och olika skeden i stadens utveckling - från gränsfejdersna och 300åriga krigets otrygga 1600-tal till 1900-talets folkhemsbygge. Kvarteret Vallgraven 12 ligger inom riksintresseområdet "staden inom vallgraven" (O 2:1-5). Här följer en beskrivning av de olika delar inom riksintresset som planförslaget berör.

1600-tals stadsbyggande med landets främsta exempel på holländsk inspirerad kanalstadsplan, gatunät, tomtstrukturer, bevarade och igenfyllda kanaler.

De solida köpmanshus i tegel som tillkom efter bränderna, karaktären hos "hamngatorna" med de trånga bakgatorna, med i huvudsak 2-3 våningshus.

I grunden för riksintresset ligger strukturer som härrör från den första kanalstadsplanen som upprättades 1619-21. Kvarteret Vallgatan 12 är till övervägande del uppfört efter den ursprungliga stadsplanen. Göteborg utgör ett av de förnämsta exempel på 1600-talets stadsanläggnings- och befästningskonst, och på stadsbyggande under 1800- och 1900-talen.

Ett viktigt inslag i den ursprungliga stadsplanen är Stora Hamnkanalen och dess bebyggelse som visar på flera viktiga historiska skeden i Göteborgs grundande och utveckling. Flera av byggnaderna var vid sin tid stadens mest påkostade byggnader och de representerar flera olika arkitektoniska epoker och är i sig ett dokument över Göteborgs betydelse som hamn- och handelsstad. Området utgör ett oersättligt inslag i Göteborgs stadskärna och har ett mycket högt kulturhistoriskt värde. Bebyggelsen i sig speglar också Göteborgs ökande betydelse som handels- och hamnstad vilket är av ekonomihistoriskt såväl som socialhistoriskt värde. Kvarterets läge i anslutning till Stora Hamnkanalen gör att planförslaget ger effekter på detta stadsrum.

Utsnitt från ett historiskt kartverk som upprättades för Jubileumsutställningen 1923. Kartan visar delar av Göteborg år 1820, Göteborgs kartarkiv.

Det tidiga 1800-talets stadsnydaning med arkitekt Carl W Carlbergs nyklassicistiska stenstad inom vallgraven.

Stadskärnan inom Vallgraven är en unik miljö med en rikt varierad, i huvudsak småskalig, bebyggelse. Området speglar Göteborgs utveckling från grundläggning till nutid. Flera gatustråk präglas av äldre tiders tomtindelning och byggande. Carl Wilhelm Carlberg som var stadsarkitekt i Göteborg mellan 1775-1814 har haft stor betydelse för den nyklassicistiska arkitektur som präglar stora delar av Göteborgs innerstad.

Bild över Södra Hamnkanalen ca 1910. Bilden tillhör Göteborgs stadsmuseum.

Vid Södra och Västra Hamngatan, som tidigare varit centrum för de göteborgska handelshusen, etablerades flera stora banker. Dessa speglar Göteborgs innerstads utveckling från 1870-talet då området inom vallgraven utvecklades till ett område för kontor och handel. Byggnaderna har höga arkitekturhistoriska värden och speglar också ett ekonomihistoriskt- samt ett socialhistoriskt perspektiv på Göteborgs utveckling som storstad. Kvarteret Vallgraven 12 bör betraktas även utifrån det här historiska perspektivet då mycket av bebyggelsen är präglad av denna tidens utveckling.

Kulturmiljövärden inom kvarteret

Södra Hamngatan 45

Byggnaden uppfördes 1887 och ersatte då ett äldre stenhus. Byggnaden har en mycket tidstypisk utformning med symmetriska, rikt dekorerade fasader. Det är det enda kvarvarande stenstadshuset längs den berörda delen av Södra Hamngatan. Byggnaden är miljöskapande och mycket framträdande i stadsmiljön.

Byggnaden speglar den utveckling inom stadsutveckling och handel som präglade Göteborg efter att huvuddelen av befästningsanläggningarna raserats under den första delen av 1800-talet. Byggnaden besitter med sin välbevarade fasad ett högt arkitekturhistoriskt värde och är av stor betydelse som inslag i den historiska bebyggelsen i stadsrummet ut mot Brunnsparken och Södra Hamnkanalen.

Södra Hamngatan 45 med sin fasad. Rikt dekorerad med fönsteromfattningar och burspråk.

Drottninggatan 52

Kvarterets äldsta byggnad uppfördes 1803 utgör en viktig lämning från den tid då Göteborg fortfarande var en befäst stad. Byggnaden har ett högt dokumentvärde som utgör en viktig del inom riksintresset. Exteriören har bibehållen karaktär sedan 1875 då byggnaden byggdes till med en våning. Till byggnaden ut mot Drottninggatan hör även gårdsbyggnader som omsluter en öppen gård. Byggnaden speglar citykärnans och stadens utveckling i såväl sin fysiska form som i sina olika användningsformer. Som en lämning från den tid, då Göteborg fortfarande var en befäst stad, har byggnaden ett högt dokumentvärde såväl som ett högt upplevelsevärde.

Drottninggatan 52 med välbevarad fasad.

Drottninggatan 50

Byggnaden på Drottninggatan 50 är uppförd 1930. Till stora delar är byggnadens exteriör bevarad i sitt originalutförande, med undantag för entréplan där en del ändringar skett genom åren. Byggnaden har ett ovanligt utförande då den så sent som 1930 uppfördes med tydliga inslag av 20-talsklassicism och med drag av Art deco vilket i sig är relativt ovanligt inslag i Göteborgs stadsbild. Byggnaden har höga arkitekturhistoriska värden som återspeglas i byggnadens utförande samt i kvalitén vad gäller material och hantverksmässigt utförande i fasaddetaljer. Arkitekten bakom byggnadens gestaltning var Nils Olsson, en för samtiden välkänd arkitekt. Byggnaden har också ett högt miljöskapande värde som en av få äldre byggnader bevarade på Fredsgatan. Byggnadens kulturhistoriska värde bedöms vara av lokal betydelse då den inte är direkt kopplad till någon av riksintressets motiv.

Drottninggatan 50, uppförd med en slätputsad fasad och dekorativa fasaddetaljer såsom tandsnittsfris och balkonger med smidesarbeten.

Olivengrens 1970-talsbebyggelse

Östra delen av kvarteret består av en byggnad som är uppförd 1973 i brytningstiden mellan modernism och postmodernism. Byggnaden är ritad av arkitekt Olivengren och utgör ett ovanligt tidigt exempel på postmodern arkitektur. Fasaden är uppdelad i olika sektioner som bidrar till en tydlig anpassning till det övriga kvarteret och till de äldre byggnaderna i kvarteret. Byggnaden präglas av anpassning till stadsdelens äldre bebyggelse vad gäller material, volym och skala. Påkostade och kvalitativa material som exempelvis tegel och koppartäckning bidrar till byggnadens arkitekturhistoriska värde. Fasaderna bär även inslag av konstnärlig utsmyckning i form av keramiska plattor med dekorativa och kulörta motiv.

Den del av kvarteret som är ritad av Olivengren i en lekfull postmodernistisk stil.

Fornlämningar

Under stora delar av Göteborgs innerstad ligger det stadslager som utgör en arkeologisk lämning; RAÄ Göteborg 216. Fornlämningen är skyddad enligt Kulturmiljölagen kap 2. Framförallt är det i kvarterets västra del där lämningarna kan beröras men det kan även förekomma lämningar i kvarterets östra del. Planförslaget medför att markområden friläggs i vissa lägen i samband med rivning samt att eventuella lämningar kan påverkas vid grundförstärkande åtgärder. En arkeologisk förundersökning kan komma att bli aktuell i dessa lägen. Ingrepp i fornlämning beslutas av länsstyrelsen.

Konsekvenser för kulturmiljön

Kvarterets byggnadshöjd

Kvarterets föreslagna byggnadshöjd avviker från den skala som varit gällande i omgivande kvarter. Detta medför måttliga negativa konsekvenser för upplevelsevärden och dokumentvärden av regional betydelse då väsentliga delar inom riksintresset berör såsom Stora Hamnkanalen och gatumiljöerna i stadsdelen. De övre våningarna är längs Drottninggatan indragna från fasadlivet vilket är positivt ur kulturmiljösynpunkt.

Fasadillustration över det blivande kvarteret ut mot Södra Hamngatan. Kvarterets byggnadshöjd är förändrad från 5 till 8 våningar.

Förändring av byggnader

Planförslaget medför att byggnaden på Drottninggatan 52 delvis bevaras. Gårdsbyggnaderna kommer att rivas vilket får effekter på byggnadens autenticitetvärde. Planförslaget medför också att gårdsmiljön återskapas och öppnas upp för publika ändamål vilket är positivt ur kulturmiljösynpunkt. Sammantaget bedöms planförslaget i denna del medföra mindre till måttliga konsekvenser för byggnadens kulturmiljövärde utifrån riksintresset som helhet.

Planförslaget medför att taklandskapet på byggnaden vid Södra Hamngatan 45 byggs om. Gårdsbyggnaden som sedan länge är kraftigt förändrad kommer att rivas och återskapas. Den återskapade gårdsmiljön kommer att tillgängliggöras vilket är positivt ur kulturmiljösynpunkt. Ändringarna av takmiljön och rekonstruktion av gårdsmiljön bedöms medföra små konsekvenser för kulturmiljövärden kopplade till riksintresset.

Byggnaden på Södra Hamngatan 45 förses med en takvåning samt att dess gårdsbyggnader rivs och återuppförs.

Byggnaden på Drottninggatan 50 avses rivas i sin helhet och ersättas med en ny byggnad vilket bedöms medföra stora konsekvenser för kulturmiljövärden av lokal

betydelse. Byggnaden utgör även ett viktigt inslag i Fredsgatans miljö där mycket av den äldre bebyggelsen är ersatt av modern bebyggelse sedan tidigare. En rivning av fastigheten kommer att medföra att de historiska kvarteren blir alltmer otydliga. Planförslaget bedöms samtidigt ge små konsekvenser för riksintresset som helhet.

Planförslaget medför att byggnaden i östra delen av kvarteret, Olivengrens byggnad, kommer att förändras. Planförslaget medför att byggnaden till största del byggs till och om på höjden. Mycket av den befintliga estetiken kommer att bevaras. Flera av byggnadens utsmyckande element såsom burspråk och konstnärligt utformade keramikplattor ska bevaras eller återanvändas. Fasaden på den del av byggnaden som ligger i hörnet Drottninggatan/Östra Larmgatan kommer att omgestaltas.

Som ett positivt inslag mot bakgrund av planförslagets omfattning är att planen i den här delen vidareutvecklar byggnadens arkitektoniska identitet. Ombyggnaden bedöms medföra måttliga konsekvenser för kulturmiljövärden av lokal betydelse.

Sammanvägd bedömning

Stadsbild

Volymökningen syns främst på håll från Brunnsparken och Gustav Adolfs torg. Påverkan på stadsbilden blir dock begränsad genom att volymökningen skett över hela kvarteret och inga tornbyggnader reser sig särskilt högt.

Gatorna får bättre möjlighet till interaktivitet med större och högre fönsteröppningar i gatunivå. Längs gatustråken bibehålls tills stora delar dagens karaktär genom förslagets utformning och materialval. Hög ambition finns också i detaljutformningen av fasaderna och därigenom gatumiljön. Hörnen vid Drottninggatan- Fredsgatan och Östra Larmgatan får nya byggnader vilka anpassas i höjd och utformning till kvarteret som helhet.

Den nya byggnaden vid hörnet Fredsgatan/Drottninggatan ändrar karaktären främst sett från Fredsgatan där det nya hörnet syns mycket tydligt mot det mycket trafikerade gångstråket längs Fredsgatan.

Byggnaden vid Drottninggatan 52 får rivningsskydd i planförslaget. Den befintliga gården innanför Drottninggatan 52 sparas också i förslaget och kopplas till en annan inre gård som också nås från Fredsgatan. Detta blir en ny stadsbyggnadskvalitet som tillförs till kvarteret.

Stadsbilden kommer totalt sett att påverkas, men det nya förslaget är väl anpassat till den befintliga arkitekturen trots stor volymökning. Vissa nya kvaliteter uppstår också främst i gatumiljöerna i form av ökad interaktivitet mellan byggnader och gata.

Kulturmiljö

Effekterna av planförslaget för de enskilda byggnaderna inom kvarteret kommer att medföra små till måttliga konsekvenser för riksintresset. Sammantaget medför planförslaget att byggnadshöjden på kvarteret höjs vilket ger konsekvenser på två

delar inom riksintresset för kulturmiljövård. Dels förändras stadsiluetten ut mot Stora Hamnkanalen samtidigt som den påverkar karaktären och gatumiljöerna vid de ”trånga bakgatorna” Fredsgatan, Östra Larmgatan och Drottninggatan. Detta kan medföra att avläsbarheten i det historiska stadslandskapet minskar till viss del. Detta bedöms medföra måttliga negativa konsekvenser för riksintresset kulturmiljö.

Med kvarterets nya byggnadshöjd i denna delen av staden ökar risken för att en kumulativ effekt kan uppstå på sikt. Genomförandet av planen kan leda till att fler liknande projekt blir aktuella i framtiden.

Kulturmiljöaspekter och en vidareutveckling av staden

Planförslaget är ett stort projekt som medför många positiva värden som kanske inte främst är förknippande med förhöjda värden för kulturmiljön. Göteborg är en stad som är i ständig förändring och under kontinuerlig utveckling och planförslaget har ambitionen att driva stadsutvecklingen framåt. Mot bakgrund av planförslagets omfattning och höga ambitionsnivå finns det flera positiva aspekter som bör nämnas.

De två äldre gårdsmiljöerna som rivs ersätts med liknande byggnadsvolymer vilket medför att gårdsmiljöerna kan öppnas upp och användas till publika ändamål. Detta ger i viss mån en ökad möjlighet till att uppleva de bevarade delarna av byggnaderna samt att tillgängligheten till kvarterets inre delar förstärks.

Ombyggnaden av kvarterets östra del utgår från de befintliga byggnaders estetik och arkitektoniska identitet. Byggnaden omarbetas i en ny tappning som ansluter de befintliga kvaliteterna i fasader och i materialen. Detta medför en möjlighet till igenkänning och en vidareutveckling av kvarterets befintliga karaktär.

Kvarterets blivande utförande i den östra delen av kvarteret. Befintliga byggnader byggs på och den arkitektoniska idén vidareutvecklas.

Medverkande i arbetet med "Stadsbild och Kulturmiljö, Vallgraven 12":

Kulturmiljöfrågor Maria Olovsson (Acanthus) maria. olovsson@acanthus.se

Stadsbyggnads- och gestaltungsfrågor Erik Wikström (Norconsult)
erik.wikstrom@norconsult.com

Källor

Göteborgs stad, Kulturvärden som resurs i stadsutveckling. Antikvariskt underlag för programarbete Sydöstra city, Tyréns, Göteborg 2015

Göteborgs stad, Antikvariskt underlag för detaljplan, kvarteret Härbärgen, Tyréns, Göteborg 2015.

Lindholms Restaurering, Kulturhistoriska beskrivning av Drottninggatan 50, Göteborg 2018

Lindholms Restaurering, Kulturhistoriska beskrivning av Drottninggatan 52, Göteborg 2018

Riksintressen för kulturmiljövården - Västra Götalands län (O).
Riksantikvarieämbetet, 2002

Områden av riksintresse för kulturmiljövården i Västra Götalands län (O) enligt 3 kap 6 § miljöbalken. Uppdaterad 2012-01-12.

Göteborg - kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Ett program för bevarande, 1999

Garellick, Robert. Göteborg före grävskepparna. Borås, 2001

Lönnroth, Gudrun, red. Hus för hus i Göteborgs stadskärna. Göteborg, 2003

PM: Vision och åtgärdsförslag för fästningsstaden Göteborg. Göteborgs stadsmuseum, 2015

Elektroniska källor

RAÄ Bebyggelseregistret

<http://www.bebyggelseregistret.raa.se>

Riksantikvarieämbetets bilddatabas "Kringla" 2018-03-12

Historiska foton: Göteborgs stadsmuseums bilddatabas "Carlotta"

Historiska kartor, Göteborgs Stads Stadsbyggnadskontor

Länsstyrelsen Västra Götalands län, GIS-databas